

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

7. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину // Вибрані твори: у 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 2. – 665 с.
8. Технології розвитку критичного мислення учнів // А. Кроуфор, В. Саул, С. Метюз, Д. Манкістер. – К. : Плеяди, 2006. – 220 с.

Подшивалова І. І.*

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОФРАГМЕНТІВ ЯК ЗАСОБУ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

У статті розглядається використання відеофрагментів на уроках історії. Відеоджерела, на думку автора, сприяють покращенню ефективності уроків, дозволяють оптимізувати навчання історії, провести його на якісно новому рівні, полегшують процес оволодіння учнями матеріалом, допомагають глибше зрозуміти значення історичних подій.

Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті наголошує на пріоритетності запровадження в системі освіти останніх інновацій, інформаційних технологій, створення сучасних навчальних засобів. Зазначається, що освіта ХХІ століття – освіта для людини, її мета – підготовка підростаючого покоління до життя в суспільстві, де інформація швидко змінюється та оновлюється. Тому сучасний учитель повинен іти в ногу з часом, упроваджуючи в навчальний процес інформаційні технології для зацікавлення та ефективного пізнання учнями навколишнього світу.

Не є виключенням і сучасна історична освіта, адже значно зростає обсяг історичної інформації при скороченні годин на її засвоєння. Застосування інформаційних технологій на уроках історії повинне розвивати пізнавальні інтереси та здібності учнів, що мотивуватиме їх до здобуття сталих та міцних знань. Використання комп'ютера дозволяє представити учням навчальний історичний матеріал у найбільш компактному і зручному для сприйняття, економному за часом вигляді (у вигляді графіків, таблиць, екранних картинок, історичних карт, мультимедійних презентацій, фрагментів документальних та художніх фільмів).

Для того щоб учень по-справжньому включився в роботу на уроці, потрібно, щоб завдання, які ставляться перед ним під час навчальної діяльності, були не тільки зрозумілі та цікаві, але і знайшли відгук у його переживаннях. Використання під час уроків відеофрагментів дає можливість учням наочно побачити ту чи іншу подію, відчувати свою причетність, зануритись в епоху, наочно уявити те, як відбуваються події. Тому, відеофрагменти сприяють збільшенню мотивації учнів під час вивчення історії.

До проблеми використання інформаційних технологій на уроках історії звертаються такі дослідники як П. Гевал, В. Дрібниць, О. Мокрогуз, О. Пошетун, С. Нетеча та інші. Загальні принципи використання комп'ютерних програм навчального призначення розглядаються у роботах П. Гевала, О. Мокрогуз

* © Подшивалова І. І.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

розглядає проблеми використання персонального комп'ютера як засобу оптимізації роботи вчителя; головні принципи використання відеозасобів навчання історії, принципи роботи з електронними підручниками на уроках різних типів розглядаються О. Пометун.

Мета даної статті – розкриття доцільності використання відеофрагментів у процесі викладання історії в середній школі та окреслення основних видів роботи з відеофрагментами для збільшення мотивації учнів до вивчення предмета.

Використання відеоматеріалів у процесі навчання історії практикується останнім часом багатьма вчителями, адже зараз на Youtube можна знайти відео майже для будь-якого уроку. Уміле використання відеоджерел підвищує зацікавленість учнів історією, сприяє глибшому ознайомленню з окремими її сторінками. Невеликий фрагмент фільму найбільшою мірою сприяє візуалізації пізнавального процесу. Багатовимірний рух фігура та відеосюжет можуть стати в нагоді там, де не допомагає нерухома таблиця або ілюстрація. Але потрібно пам'ятати, що відеофільми створюються людьми, які далекі від викладання історії, тому відеоджерела мають відповідати певним критеріям:

- 1) відповідність джерел шкільній програмі з історії;
- 2) інформаційна насиченість відеофрагментів;
- 3) естетика виконання.

До відеоматеріалів, які використовуються вчителями на уроках історії слід віднести телеекскурсії в музеї, на виставки, до меморіальних історичних пам'ятників. Цей вид відеоматеріалів допомагає реконструювати історичну реальність. Телеекскурсії з історії можуть застосовуватись у роботі зі школярами середніх класів. Екранні засоби навчання демонструють твори мистецтва і предмети матеріальної культури з різних боків, що допомагає зосереджувати увагу на найбільш важливих рисах об'єкта, що вивчається. Найчастіше відеоекскурсії використовують як самостійне джерело інформації і нових фактів, а вчитель на деякий час поступається своїм місцем відеофільмові. О. Пометун вважає, що перш ніж використати навчальні відеоматеріали на уроці, вчителю слід:

- у вступному слові підготувати учнів до активного і більш повного сприйняття змісту пропонованого відео;
- шляхом бесіди встановити з учнями зв'язок між відеоматеріалом і досліджуваною темою;
- звернути увагу школярів на головні питання, що знайдуть своє висвітлення в навчальному відеофільмі [5, с. 196].

Перегляд будь-якого навчального відео повинен закінчуватися обговоренням побаченого.

Так, у 8 класі під час вивчення тем: «Українська культура XVI ст.» та тем з історії козацтва можна використати відеоекскурсію Острозьким замком та Музеєм Гетьманщини [1], а розглядаючи Європейське Відродження у курсі всесвітньої історії, здійснити віртуальну екскурсію до Лувру (Франція) [3].

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Ще одним видом відеоматеріалів, які часто використовуються на уроках історії, є телевізійні передачі про окремі історичні події чи проблеми. На початку перегляду фрагмента учнів необхідно зацікавити, поставивши проблемне питання. Так, під час вивчення теми «Франція» в 7 класі, використовуючи фрагмент телепрограми «Енциклопедія» [6] про Жанну д'Арк, ставимо питання «Якщо Жанна д'Арк урятувала Францію, то чому її спалили?», а вивчаючи історію Великої Британії II половини XIX століття, звертаємося до передачі про королеву Вікторію, і можна поставити проблемне питання «Чому період II половини XIX століття у Британії ввійшов у історію як «вікторіанська доба»?

На заняттях з історії використовуються кінофільми різних видів: документальні, науково-популярні, художні та спеціальні навчальні. Кінофільми, що використовуються, мають бути розподілені за темами, для кожного уроку потрібно вибирати окремі фрагменти, які не повинні заважати вчителю і учням у процесі проведення уроку. Кожен документальний фільм створений автором, який має власний погляд на ту чи іншу подію, тому вчителю потрібно чітко відбирати відеоматеріал так, аби учень міг самостійно робити висновки. Перегляд навчальних фільмів не повинен перетворитися на кіносеанс. Максимальний час, який слід відводити на перегляд відеоматеріалів, не повинен перевищувати 15 хв. У виняткових випадках він може бути збільшений до 20 хв. Часто 3-хвилинний фрагмент у навчальному відношенні набагато корисніший та ефективніший, ніж перевантажений інформацією цілісний відеофільм.

З всесвітньої історії фільми каналу «Дискавері» мають найбільш ефективну побудову, особливо фільми з історії стародавнього світу (6 клас). Такі серіали як «Загублені скарби стародавніх цивілізацій» [2] вміщують короткі нариси про окремі країни стародавнього світу – Єгипет, Межиріччя, Індія, Китай, Греція та Рим. Для учнів 6 класу в цих фільмах цікаво і змістовно розповідається про визначні події, які відбувалися на певних територіях. Після перегляду таких фільмів учні більш яскраво уявляють собі, про що буде говоритися на уроках у подальшому. Тому в 6 класах доцільно показувати такі фільми перед вивченням певної теми, а потім у процесі навчання, на різних етапах уроку, використовувати уривки. Цікавим для учнів 7 класу є україномовний фільм «Подорож у середньовіччя» [4], який за допомогою історичної реконструкції розповідає про різні сфери життя середньовічного суспільства. Фрагменти фільму доцільно використовувати під час вивчення теми «Життя середньовічного суспільства».

Найбільш доцільним на уроках історії України в 5–11 класах є використання 15-хвилинних фільмів із серії «Невідома Україна. Нариси нашої історії» (108 серій), «Золота підкова», «Країна. Історія українських земель» (2009, 4 частини), що транслювався на телеканалі «Інтер». Перед переглядом цих

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

фільмів учні отримують завдання яке повинні виконати під час перегляду: скласти хронологічну таблицю, відповісти на питання.

Велику роль у вивченні історії посідають документальні фільми, складовими яких є інтерв'ю та відеохроніка, що можуть служити для учнів історичними джерелами. Працюючи з таким видом відеофрагментів, учні повинні відповісти на наступні питання та зробити висновки:

- З історією якої країни пов'язаний переглянутий вами відеосюжет? На підставі чого ви зробили такий висновок?

- До якого періоду можна віднести зняті кадри? Обґрунтуйте свої міркування.

- Чи змінилося ваше уявлення про історичні події після перегляду відеосюжету? Якщо змінилося, то що саме і чому?

- Що нового ви дізналися про історичні події, які були відомі вам з вивченого матеріалу?

- Які емоції і почуття відтворив кінооператор? Чому саме ці події зацікавили його в першу чергу?

- З якою метою і для якої аудиторії знято відеосюжет?

- У якому контексті створювалося відео?

- Якою ви уявляєте собі психологічну атмосферу історичної події, знятої кінооператором?

Оскільки даний вид роботи передбачає використання учнями певних знань, то його доречно проводити у старших класах.

Художні фільми на історичну тематику є одним із найцікавіших для учнів засобів пізнання історії. Маючи надзвичайний мотиваційний потенціал, водночас він має і суттєві недоліки. Одним із них є те, що художній фільм – це певна інтерпретація історичних подій. Не секрет, що останнім часом інформація про цікаві та яскраві події минулого, у центрі яких завжди перебувають мужні та непересічні історичні постаті, надходить до учнів з історичних фільмів. Подібна інформація часто не має нічого спільного з історичною правдою, а є версією авторів фільму. Тому використовувати художній фільм на уроці в повному обсязі недоречно. Під час вивчення у 6 класі греко-перських воєн можна використати фрагмент фільму «300 Спартанців» про битву при Фермопілах, поставивши питання: «Хто переміг у цій битві? За що загинув Леонід? Якщо у битві при Фермопілах перемогли перси, тоді смерть 300 спартанців і царя Леоніда була даремною?» Під час вивчення теми «Криза грецької державності й піднесення Македонії» учитель може використати відеофрагменти з художнього фільму «Александр» так, щоб вони відповідали тексту, який учні будуть читати в підручнику. У цьому випадку роботу з відеофрагментами можна побудувати на протиставленні тексту й художньо-історичних образів, які виникають в учнів під час перегляду відповідних відеосюжетів. Після перегляду фрагментів, звертаємося до учнів з питанням: «Наскільки точно творці фільму відтворили деталі тієї чи іншої події? Наскільки цей сюжет відповідає вашим

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

уваленням про цю подію? Що в цьому сюжеті є історичним фактом, а що художньою вигадкою?»

Ще один вид відеофрагментів, який із зацікавленням сприймається учнями 6-7 класів, – це мультфільми. Наприклад, одним із джерел наших знань з історії Стародавньої Греції є міфи. Під час вивчення теми «Становлення грецької цивілізації», цікавим для учнів може бути використання фрагменту мультфільму «Лабіринт. Подвиги Тесея», з допомогою якого можна спробувати зрозуміти грецького героя, а також невеликий фрагмент міфу про Дедала та Ікара. Після цього учні зможуть пояснити значення крилатих висловів, пов'язаних з давньогрецькою міфологією. Із зацікавленням сприймається учнями і демонстрація фрагментів мультфільмів із серії «Розвиваючі мультфільми. Всесвітня історія» – «Стародавня людина», «Стародавній Єгипет» та «Стародавня Греція» [7].

Останнім часом досить активно вчителями використовуються анімовані карти. Уважаємо, що доцільно використовувати їх починаючи з 8 класу, оскільки ці учні вже можуть самостійно скласти розповідь за історичною картою. Це вміння можна закріпити, поєднавши роботу з анімованою картою та історичною картою в атласі. При цьому учні бачать перед собою оживаючі картинки історії. Таку форму роботи можна використати під час уроків, на яких розглядають війни (Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б. Хмельницького, Перша та Друга світові війни).

Таким чином, усе вищезазначене свідчить про те, що використання відеофрагментів на уроках історії в середній школі дає можливість на якісно новому рівні вивчати предмет, розвиває навички критичного мислення і спонукає учнів до осмисленого вивчення подій минулого. Відеофрагменти стимулюють інтерес до предмета, що у свою чергу дозволяє підвищити ефективність навчального процесу.

Література:

1. Віртуальна екскурсія музеями України [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://incognita.day.kiev./museums>
2. Загублені скарби стародавніх цивілізацій [електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=dMBWWBX2NeY>
3. Музеи онлайн. Виртуальные туры в музеи всего мира [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://musei-online.blogspot.ru /2013/06/virtualnie-tury-v-muzei-mira>
4. Подорож у середньовіччя [електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=wbQVXLm8HP4>
5. Пометун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. – К. : Генеза, 2003. – 328 с.
6. Проект Энциклопедия [електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=xUuIH9IVdHY&list=PLF6D457FC12C8C8C7>
7. Розвиваючі мультфільми. Всесвітня історія [електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=Lvn4Emdd5wc>.